

РОЗДІЛ 6. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

MECHANISM OF FINANCIAL PROVISION OF PRODUCT QUALITY MANAGEMENT SYSTEM AT THE ENTERPRISE

УДК 339.5

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct63-26>**Дончак Л.Г.**

к.е.н., доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Шкварук Д.Г.

викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Чорна З.Ф.

викладач циклової комісії фінансово-облікових та економічних дисциплін
ВСП «Вінницький фаховий коледж економіки та підприємництва ЗУНУ»

Donchak Lesia

Vinnitsia Educational and Scientific
Institute of Economics WUNU

Shkvaruk Dina

Vinnitsia Educational and Scientific
Institute of Economics WUNU

Chorna Zoia

Vinnitsia Professional College of
Economics and Entrepreneurship WUNU

У статті проведено аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «фінансове забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві» та обґрунтовано власне бачення даної категорії, під якою доцільно розглядати систему фінансових відносин, що передбачає процеси формування та ефективного використання фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток системи управління якістю продукції на підприємстві. Запропоновано механізм фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві, який охоплює сукупність основних складових та джерел фінансового забезпечення підприємств, реалізація яких спрямована на досягнення кінцевого результату, що сприятиме виготовленню якісної продукції вітчизняними виробниками, підвищенню конкурентоспроможності та виходу на міжнародний рівень. Визначено, що основними складовими запропонованого механізму є фінансові методи, інструменти та важелі. Обґрунтовано бюджетні та небюджетні джерела фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві.

Ключові слова: система управління якістю продукції, підприємство, фінансове забезпечення, механізм, фінансові інструменти, фінансові методи, фінансові важелі.

The formation of an effective mechanism for financial support of product quality management in the modern environment of intensifying globalization processes in the economy is one of the important tasks to help solve complex financial problems in improving product quality, while ensuring the main strategic goal – creating conditions for effective balanced development of Ukraine and its regions. The image and efficiency of the business entity itself will depend on the efficiency and effectiveness of the existing product quality management system at the enterprise. The article analyzes the theoretical approaches to the definition of «financial support of product quality management system at the enterprise» and substantiates the vision of this category, which should consider the system of financial relations, which provides for the formation and effective use of financial resources for quality management system products at the enterprise. The mechanism of financial support of the product quality management system at the enterprise is proposed, which covers the set of main components and sources of financial support of enterprises, the implementation of which is aimed at achieving the end result, which will promote quality products. It is determined that the main components of the proposed mechanism are financial methods (financial planning, forecasting, regulation, control, taxation, insurance, pricing, investment, etc.), financial instruments (taxes, fees, contributions and deductions, expenditures, subsidies, grants, etc.) and financial leverage (incentives and sanctions). Budgetary (subventions and subsidies; state target programs; preferential taxation; preferential lending, etc.) and non-budgetary (own funds of the enterprise; investment mechanism; credit mechanism) sources of financial support of the product quality management system at the enterprise are substantiated. The main factors influencing the financial support of the product quality management system at the enterprise are formed: political and economic instability; low level of regulatory and legal support; imperfection of the legal framework; lack of interest of management in achieving high quality products, lack of qualified personnel, etc.

Key words: product quality management system, enterprise, financial support, mechanism, financial instruments, financial methods, financial levers.

Постановка проблеми. За сучасних нестабільних умов розвитку суб'єктів господарювання досягнення конкурентоспроможності стало пріоритетним завданням кожного підприємства. Саме висока якість продукції є одним з основних гарантів успішного функціонування підприємства та можливості утримувати провідні позиції на вітчизняному та світовому ринках. Крім цього, якість продукції – це основа здорового життя населення, про яке, на жаль, часто в наш час забувають. Більшість виробників не мають бажання та можливостей перейматися підвищенням якості своєї продукції. Адже будь-яке підвищення якості продукції призводить до збільшення витрат. Якщо бути більш точними, то на все потрібні додаткові фінансові кошти.

Фінансові ресурси є, можна сказати, основним аспектом функціонування будь-якої економічної системи. Без грошей практично не реально реалізувати свої задуми, ідеї, проекти, досягти цілей тощо. Відповідно, для формування ефективної системи управління якістю продукції необхідним елементом є її фінансове забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання управління якістю продукції висвітленні в працях таких вчених, як Шаповал Г.М., Вакулєнка А.В., Гарафонові О.І., Гарбуз Н.А., Давидові О.Ю., Писаревського І.М., Ладженської Р.С. [1], Чорної Н.М. [2], Слободяник А.М. [5] та інших. Теоретичні та практичні аспекти функціонування фінансового механізму розглядалися у працях Бидик А.Г. [3], Дем'янишина В.Г.,

Опаріна В.М., Горина В.П., Поддєрьогіна А.М., Толуб'яка В.С. [4] та інших. Напрацювання цих та багатьох інших науковців стали вагомим внеском для розвитку економічної науки та практики.

Водночас на сьогодні в умовах мінливого зовнішнього середовища, посилення нестабільного розвитку економіки, зростання рівня конкуренції покращення системи управління якістю продукції на підприємстві зазнає радикальної трансформації, що вимагає пошуку нових підходів до формування її фінансового забезпечення. Крім цього, на сьогодні практично відсутні комплексні наукові роботи, присвячені дослідженню сучасного механізму фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних і методичних засад формування та функціонування механізму фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві, спрямованого на підвищення ефективності і конкурентоспроможності його діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективного механізму фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві в сучасних умовах активізації глобалізаційних процесів в економіці є одним з важливих завдань, яке має сприяти вирішенню складних фінансових проблем у сфері покращення якості продукції, водночас забезпечувати досягнення основної стратегічної мети – створення умов для ефективного, збалансованого розвитку України та її регіонів.

Варто погодитись, що якість продукції характеризується сукупністю її властивостей, які дають змогу задовольняти потреби споживачів. Підвищення якості продукції забезпечує ефективну діяльність підприємства в умовах ринку, так як це сприяє підвищенню попиту на продукцію, відповідно, зростанню обсягів її виробництва та прибутку суб'єкта господарювання [1, с. 177].

Від ефективності та дієвості існуючої на підприємстві системи управління якістю продукції буде залежати імідж та результативність самого суб'єкта господарювання. Стрімкий розвиток суспільства вимагає від виробників динамічності та гнучкості до змін зовнішнього середовища. Постійна зміна вподобань, потреб, смаків споживачів, мода тощо є рушійним механізмом для пошуку та покращення якісних характеристик продукції. Підприємства для того щоб утримувати та завойовувати нові ринки збуту повинні постійно працювати в напрямку удосконалення своєї продукції та технології її виробництва.

Як зазначає Чорна Н.М., у той час, як у розвинутих зарубіжних країнах функціонування на підприємствах систем управління якістю вже давно стало звичною справою, в Україні та більшості країн пострадянського простору створення таких систем

відбувається вкрай повільно, особливо з огляду на швидкість розвитку ринку, посилення конкурентної боротьби між підприємствами різних форм власності, зростаючі вимоги споживачів та необхідність гарантувати якість продукції. Серед причин, думку професора, є відсутність методології створення систем управління якістю, дефіцит компетентних кадрів, нестача знань із теорії управління якістю, обмеженість фінансових ресурсів, а zarazом недооцінка користі та практичної віддачі від впровадження цих систем на підприємствах [2].

Заслугує уваги думка Бидик А.Г., яка зазначила, що «зважаючи на складне фінансове становище більшості суб'єктів підприємництва, які провадять свою діяльність у реальних умовах соціально-економічної кризи, нестабільності національної валюти, низької купівельної спроможності споживачів, погіршення фінансового стану, платоспроможності та зниження прибутковості виробничої діяльності, недорозвиненості промислових технологій з переробки сировини та виробництва готових харчових продуктів, проблемним залишається достатнє ресурсне забезпечення суб'єктів підприємництва, зокрема забезпечення фінансовими ресурсами для розширення можливості інноваційної діяльності в напрямі впровадження систем управління безпечністю харчових продуктів» [3, с. 153].

Досліджуючи сутність фінансового забезпечення, варто зазначити, що дане поняття є одним з найбільш вживаних в економічній літературі. Більшість науковців фінансове забезпечення вважають елементом фінансового механізму. Якщо виходити з сутності самих слів, то фінансове забезпечення можна розглядати як задоволення, постачання певного об'єкта необхідними фінансовими ресурсами.

Узагальнюючи різні наукові підходи до трактування фінансового забезпечення, заслуговує уваги позиція Горина В.П., який виокремлює наступні підходи до сутності цього поняття [4, с. 78–81]:

- організаційно-управлінський підхід, за яким фінансове забезпечення визначають як складову фінансового механізму, сукупність певних заходів;
- ресурсний, відповідно до якого фінансове забезпечення характеризують як сукупність фінансових ресурсів, забезпечення фінансовими ресурсами певних потреб або ж покриття ними певних витрат;
- категоріальний підхід, за яким фінансове забезпечення характеризують як сукупність або систему відносин;

– системний підхід, за яким фінансове забезпечення характеризують як системну сукупність елементів, об'єднаних єдиною метою [4, с. 78–81].

Отже, за сутністю фінансове забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві доцільно визначати як систему фінансових

відносин, що передбачає процеси формування та ефективного використання фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток системи управління якістю продукції на підприємстві.

Реалізація фінансової політики у контексті системи управління якістю продукції на підприємстві відбувається за допомогою механізму фінансового забезпечення, який передбачає сукупність основних складових та джерел фінансового забезпечення системи управління якістю, реалізація яких спрямована на досягнення кінцевого результату (рис. 1). Зважаючи на це, передумовою розбудови механізму фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві є постановка мети, якої підприємство внаслідок цього хоче досягти. Мета такого механізму, очевидно, полягає в оптимізації формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення ефективності системи управління якістю продукції.

Як показано на рис.1, система управління якістю продукції передбачає формування постійного кругообігу відносин споживачів (замовників продукції) та підприємств (виробників продукції). Споживачі, враховуючи свої вимоги, потреби, формують попит на певну продукцію. Виробники, в свою чергу, виготовляють необхідну споживачам продукцію, дотримуючись, при цьому, певних систем менеджменту якості. Найбільш розповсюдженими є стандартизовані підходи систем менеджменту якості (ISO 9001), екологічного менеджменту (ISO 14001), менеджменту безпеки харчової продукції (ISO 22000), безпеки харчових продуктів (НАССР) тощо.

Як зазначають Слободяник А.М. та Сиза В.О., виробники перебувають під постійним впливом конкурентного середовища, що вимагає від них більше зосереджуватись на проблемах якості. На думку авторів останнім часом керівництво багатьох підприємств зіштовхнулося з необхідністю управління якістю як засобом досягнення конкурентоспроможності, завоювання довіри до продукції у споживача. Тому, сьогодні найефективнішим способом вдосконалення корпоративного управління є впровадження інтегрованих систем управління, що відповідають вимогам міжнародних стандартів: ISO 9000, ISO 14000, OHSAS 18000 та інших [5, с. 47].

Основними складовими механізму фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві, на наш погляд, є фінансові методи, інструменти та важелі. В економічній літературі фінансовий метод характеризують як спосіб впливу фінансових відносин на економічні процеси з метою досягнення поставленої мети. Найбільш поширеними фінансовими методами є фінансове планування, прогнозування, регулювання, контроль, оподаткування, страхування, ціноутворення, аналіз та обліку, інвестування тощо.

Фінансові інструменти можна розглядати як свого роду знаряддя, яке використовується для впливу на процеси формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Найчастіше до їх складу зараховують податки, збори, внески та відрахування, видатки, субсидії, дотації та інше.

Фінансові важелі, призначені привести в дію фінансові інструменти, а також визначати параметри застосування того чи іншого інструмента. У словниковій літературі важелем визначають засіб, за допомогою якого можна надати дії, сприяти розвитку чого-небудь, або пожвавити, підсилити дію когось, чого-небудь. Хоча у фінансовій практиці застосовують широкий перелік фінансових важелів, однак, за характером дії їх прийнято розподіляти на дві групи – стимули та санкції. Стимули матеріалізують фінансове заохочення, натомість санкції – покарання [4, с. 63].

Досліджуючи джерела фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві, на наш погляд, доцільно виокремити бюджетне та небюджетне фінансування. Бюджетне фінансове забезпечення підприємств повинно передбачати:

- субвенції (кошти з державного бюджету передбачені для покращення системи якості продукції на підприємстві) та дотації (компенсація втрат доходів підприємств внаслідок надання пільг, встановлених державою);
- державні цільові програми (розроблення програм, спрямованих на підвищення якості продукції вітчизняними виробниками);
- пільгове оподаткування (забезпечення державою пільгових умов оподаткування);
- пільгове кредитування (стимулювання банківського кредитування, що дозволить реалізувати пріоритетні завдання, спрямовані на покращення системи управління якістю продукції на підприємстві) тощо.

В досягненні високої якості продукції повинні бути зацікавлені не лише виробники, яким необхідно утримувати конкурентні позиції на ринках, але й держава, яка має дбати про здоров'я своїх людей, імідж вітчизняної продукції, екологію навколишнього середовища тощо. Більшість підприємств потребують державної фінансової підтримки для впровадження інноваційних підходів до підвищення системи якості продукції. Тому держава зі свого боку повинна розробити програму, спрямовану на покращення системи управління якістю продукції на підприємствах.

Небюджетне фінансове забезпечення підприємств повинно передбачати:

- власні кошти підприємства (розроблення напрямів розвитку системи управління якістю продукції за рахунок власних фінансових ресурсів підприємства);
- інвестиційний механізм (сприяння участі вітчизняних та іноземних інвесторів щодо

Рис. 1. Механізм фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві

Джерело: розроблено авторами самостійно

вдосконалення та покращення системи управління якістю продукції на підприємствах, розроблення відповідним чином інвестиційних пропозицій, що враховують інтереси виробників продукції та інтереси потенційних інвесторів, розвиток інфраструктури підтримки інвестиційної діяльності тощо);

– кредитний механізм (стимулювання банківського кредитування на розвиток системи покращення якості продукції).

Розглядаючи систему управління якістю продукції на підприємстві, необхідно зазначити основні чинники, які впливають на її фінансове забезпечення: політично-економічна нестабільність; низький рівень нормативно-правового забезпечення; недосконалість законодавчої бази; незацікавленість керівництва в досягненні високої якості продукції тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Отже фінансове забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві доцільно визначати як систему фінансових відносин, що передбачають процеси формування та ефективного використання фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток системи управління якістю продукції на підприємстві. Обґрунтовано механізм фінансового забезпечення системи управління якістю продукції на підприємстві, який передбачає сукупність основних складових та джерел фінансового забезпечення системи управління якістю, реалізація яких спрямована на досягнення кінцевого результату, що сприятиме виготовленню якісної продукції вітчизняними виробниками, підвищенню конкурентоспроможності та виходу на міжнародний рівень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шаповал Г.М. Управління якістю продукції в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 45. С. 176–180. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/30.pdf (дата звернення: 10.01.2022).

2. Чорна Н.М. Система управління якістю на туристичному підприємстві: теоретичні аспекти впровадження та функціонування. *Економіка і сус-*

пільство. 2021. Випуск 29. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27303.pdf> (дата звернення: 10.01.2022).

3. Бидик А.Г. Проблеми фінансового забезпечення ефективного функціонування системи харчової безпеки в агропродовольчому бізнесі. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 44. С. 152–157. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/44_2020_ukr/28.pdf (дата звернення: 11.01.2022).

4. Горин В.П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 516 с.

5. Слободяник А.М., Сиза В.О. Удосконалення моделі інтегрованої системи менеджменту якості на агропромислових підприємствах. *Агросвіт*. 2021. № 4. С. 45–50.

REFERENCES:

1. Shapoval H.M. (2020) Upravlinnia yakistiu produktsii v systemi finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Production quality management in system of financial and economic security of enterprise] *Infrastruktura rynk*, no. 45, pp. 176–180. (in Ukrainian)

2. Chorna N.M. (2021) Systema upravlinnia yakistiu na turystychnomu pidpriemstvi: teoretychni aspekty vprovadzhennia ta funktsionuvannia [Quality management system in a tourist enterprise: theoretical aspects of implementation and operation]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 29. (in Ukrainian)

3. Bydyk A.H. (2020) Problemy finansovoho zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia systemy kharchovoi bezpeky v ahroprodovolchomu biznesi [Problems of financial support of effective functioning of the food safety system in agricultural business]. *Infrastruktura rynku*, no. 44, pp. 152–157. (in Ukrainian)

4. Horyn V.P. (2020) Finansovy mekhanizm zabezpechennia suspilnoho dobrobutu: teoretychna kontseptualizatsiia ta problemy funktsionuvannia [Financial mechanism of public welfare: theoretical conceptualization and problems of functioning]. Ternopil: TNEU, 516 p. (in Ukrainian)

5. Slobodianyuk A.M., Syza V.O. (2021) Udoslkonalennia modeli intehrovanoi systemy menedzhmentu yakosti na ahropromyslovykh pidpriemstvakh [Improvement of the model of the integrated quality management system at agro-industrial enterprises]. *Ahrosvit*, no. 4, pp. 45–50. (in Ukrainian)